

в началото бе словото

в началото бе словото...

Проф. Мария Китова-Василева е сред най-изтъкнатите съвременни представители на испанистиката в България. Започнала своята научна кариера като преподавател в СУ „Св. Климент Охридски“, от 2004 г. насам тя работи в НБУ, Департамент „Романистика и германистика“. Целия си професионален път проф. Китова посвещава на научноизследователската работа в областта на езика и езикознанието: общо, индоевропейско, испанско. Чела е лекции в много университети в България и в чужбина, водила е теоретични курсове по морфосинтаксис на съвременния испански език, историческа граматика на испанския език, съпоставителна граматика на романските езици и др. Автор е на редица монографии, студии, статии, учебници и учебни помагала за нуждите на обучението по специалността *Испанистика*. Голяма част от научната ѝ продукция е издадена и в чужбина. Проф. Мария Китова-Василева е член на няколко асоциации, български и международни, свързани с дейността на испанистите и на преподавателите по испански език.

* * *

Нов български университет подготви това юбилейно издание в чест на 65-годишнината на проф. Мария Китова-Василева в знак на признателност за забележителната ѝ преподавателска дейност и за всеотдайния ѝ труд в името на науката.

Сборникът „В началото бе словото...“ включва научните постижения на 43 автори, преподаватели от различни висши учебни заведения у нас и в чужбина. Повечето от тях са утвърдени учени, чиято известност далеч надхвърля границите на България. Особено място сред лингвистичните изследвания заемат статиите на шестима изтъкнати езиковеди от чужбина, представители на испаноезичния свят, които най-любезно се отзоваха на поканата за участие и изпратиха оригинален подарък на своята колежка и приятелка Мария Китова-Василева. Впечатлява и активното участие на млади учени, докторанти на самостоятелна подготовка – доказателство за създаването на ново поколение от изследователи на съвременната филологическа наука.

ISBN 978-954-535-870-8

9 789545 358708

Цена 27 лв.

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

В началото бе словото...

СБОРНИК В ЧЕСТ НА

проф. МАРИЯ КИТОВА-ВАСИЛЕВА, д.н.

בְּרֵאשִׁית הָיָה הַדִּיבּוּר
ВЪ НАЧАЛѢ БѢ СЛОВО

В началото бе словото...

СБОРНИК В ЧЕСТ НА
проф. МАРИЯ КИТОВА-ВАСИЛЕВА, д.н.

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος

In principio erat verbum

НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

В НАЧАЛОТО БЕ СЛОВОТО...

СБОРНИК В ЧЕСТ НА ПРОФ. МАРИЯ КИТОВА-ВАСИЛЕВА, Д.Н.

Съставител: д-р Магдалена Караджункова

Рецензенти: проф. д-р Димитър Веселинов, доц. д-р Недка Гарибова

© Издателство на Нов български университет, 2015 г.

ул. „Монтевидео“ № 21, 1618 София

www.nbu.bg

Всички права са запазени. Не е разрешено публикуването на части от книгата под каквато и да е форма – електронна, механична, фотокопирна, презапис или по друг начин – без писменото разрешение на носителя на авторските права.

© ПЛАНЕТА3, предпечатна подготовка, 2015 г.

ISBN: 978-954-535-870-8

СЪДЪРЖАНИЕ

Ани Леви, НБУ <i>ОСТАНИ ТАКАВА, МАРИЯ!</i>	11
Ани Леви, НБУ <i>НАУЧНА ПРОДУКЦИЯ НА ПРОФ. МАРИЯ КИТОВА-ВАСИЛЕВА, Д.Н.</i>	18
ДЯЛ ПЪРВИ ЕЗИК И ЕЗИКОЗНАНИЕ	27
Алешандре Вейга, Университет „Сантяго де Компостела“, Испания <i>¿UN CONDE O DOS? UN CURIOSO PROBLEMA EN LA TRANSMISIÓN TEXTUAL DEL POEMA DE FERNÁN GONZÁLEZ</i>	29
Нели Раданова, НБУ <i>IL VERBO BULGARO E LA CONCORDANZA DEI TEMPI</i>	43
Евгения Вучева, СУ „Св. Климент Охридски“ <i>TRES ESTILÍSTICAS O UNA TEORÍA GENERAL DE LA EXPRESIÓN VERBAL</i>	54
Стефана Димитрова, СУ „Св. Климент Охридски“ <i>КОНКУРЕНЦИЯ ФОРМ – ХАРАКТЕРНАЯ ТИПОЛОГИЧЕСКАЯ ЧЕРТА СЛАВЯНСКИХ ЯЗЫКОВ</i>	68
Иван Кънчев, ПУ „Паисий Хилендарски“ <i>UNA METÁFORA INAPROPIADA PARA EL ESTADO ACTUAL DEL JUDEOESPAÑOL</i>	81

Рая Райчева, НБУ
LAS CLÁUSULAS CAUSATIVAS CON LOS VERBOS REGENTES HACER, DEJAR, MANDAR + INFINITIVO EN LAS OBRAS LITERARIAS Y EN LOS MEDIOS DE COMUNICACIÓN ESPAÑOLES.....89

Донка Мангачева, СУ „Св. Климент Охридски“
O VALOR DO VOCATIVO NAS FRASES IMPERATIVAS EM PORTUGUÊS CONTEMPORÂNEO.....100

Цветан Йотов, СУ „Св. Климент Охридски“
ПЪРВОЕЛЕМЕНТИТЕ В ЗНАКОВАТА ТЪКАН НА УСТНО-РАЗГОВОРНИЯ ДИСКУРС С ОТНОСИТЕЛНИ ИНФОРМАЦИОННИ СТОЙНОСТИ В СЕМИОЗИСА108

Елена Бахо Перес, Университет в Саламанка, Испания
GRAMATICALIZACIÓN Y LOCUCIONALIDAD EN TORNO AL IMPERATIVO EN ESPAÑOL.....126

Руселина Ницолова, СУ „Св. Климент Охридски“
РОЛЯТА НА ЛЕКСИКАЛНОТО ЗНАЧЕНИЕ НА ИЗХОДНИТЕ ДУМИ ПРИ ГРАМАТИКАЛИЗАЦИЯТА.....144

Мария Костова, СУ „Св. Климент Охридски“
ОТНОСНО „ЕЗИКОВАТА КАРТИНА“ НА РИМСКОТО ОБЩЕСТВО И НЕЙНАТА ВЗАИМООВВЪРЗАНОСТ С ПРАВНАТА СИСТЕМА159

Галина Куртева, НБУ
КАТЕГОРИЯТА РОД НА СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ ИМЕНА В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК КАТО ЧУЖД.....165

Татяна Евтимова, СУ „Св. Климент Охридски“
УРДУ И ХИНДИ – ПРЕЗ ОТКРОВЕНА ДИГРАФИЯ КЪМ ДИСКРЕТНА ДИГЛОСИЯ. ИЗМЕРЕНИЯ.....179

Рикардо Кампа, Итало-латиноамерикански институт, Италия <i>LA PALABRA</i>	193
Веска Кирилова, ВГУ „Св. св. Кирил и Методий“ <i>ДИСКУРСНИ ОСОБЕНОСТИ НА УСТНАТА СПОНТАННА РЕЧ НА</i> <i>ФОНЕТИЧНО НИВО</i>	207
Никола Кръстев, СУ „Св. Климент Охридски“ <i>ЗА ЗНАЧЕНИЕТО НА ЗНАКА</i>	221
Анелия Бръмбарова, НБУ <i>LA LINGUISTIQUE TEXTUELLE AU SERVICE DE L'ANALYSE DU TEXTE</i> ...	230
Хосе Хавиер Мангадо Мартинес, Университет в Ла Риоха, Испания <i>LO "RECTO" EN LO CORRECTO</i>	236
Мони Алмалех, НБУ <i>СВЕТАЯ-СВЕТИХ Е СЛОВО</i>	249
Милена Маринкова, СУ „Св. Климент Охридски“ <i>СТРУКТУРА НА СРИЧКАТА В СЪВРЕМЕННИЯ ИСПАНСКИ ЕЗИК</i>	264
Елисавета Бояджиева, ЮЗУ „Неофит Рилски“ <i>ПРОБЛЕМИ НА НОРМАТА И КОДИФИКАЦИЯТА В СЪВРЕМЕННИЯ</i> <i>БЪЛГАРСКИ КНИЖОВЕН ЕЗИК</i>	267
Магдалена Караджункова, НБУ <i>EL SISTEMA SUFIJAL ESPAÑOL. LOS SUFIJOS -ADA Y -DA DENTRO DEL</i> <i>MARCO GRAMATICAL GENERATIVO</i>	285
Весела Чергова, СУ „Св. Климент Охридски“ <i>СТРУКТУРА НА КАТЕГОРИЯТА МОДАЛНОСТ В СЪВРЕМЕННИЯ</i> <i>ПОРТУГАЛСКИ ЕЗИК</i>	299

**Хесус Санчес Лобато, Мадридски университет „Комплутенсе“,
Испания**
*PROCEDIMIENTOS LINGÜÍSTICOS EN LA OBRA LITERARIA DE
ALONSO ZAMORA VICENTE* 314

Мария Грозева, Анелия Ламбова, НБУ
*ÜBER EINIGE ENTWICKLUNGSTENDENZEN IN DER
DEUTSCHEN SPRACHE HEUTE – I*..... 341

Алфонсо Саморано Агилар, Университет в Кордоба, Испания
*FRACTALES E INVESTIGACIÓN LINGÜÍSTICA: RECIENTES
APORTACIONES*..... 356

ДЯЛ ВТОРИ
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА НА ПРЕВОДА 375

Станимир Мичев, НБУ
ЗА ДЕСКРИПТИВИЗМА, ПРЕВОДА И ФИЛМОВИЯ ПРЕВОД 377

Слав Петков, ПУ „Паисий Хилендарски“
*PROBLÈMES DE TRADUCTION: LE LEXIQUE SPÈCIFIQUE
QUÉBÉCOIS*..... 387

Мариана Малинова, НБУ
*ПРЕВОД И ПРОМЯНА В „ИЗВЛИЧАНЕ НА ЗЛАТОТО ОТ КРАТКИ
ЗАПИСКИ ЗА ПАРИЖ“ НА РИФЀ‘А РЀ ФИ‘ АТ-ТАХТЀУИ
(1801–1873)*..... 398

ДЯЛ ТРЕТИ
ЛИТЕРАТУРА. ИСТОРИЯ. ПОЛИТИКА 415

Венета Сиракова, НБУ
*МАЙЧИНСТВО И ИДЕНТИЧНОСТ В КЪСНАТА ПОЕЗИЯ НА РОСАРИО
КАСТЕЛЯНОС* 417

Златороса Неделчева-Белафанте, ПУ „Паисий Хилендарски“
*L'ADOLESCENCE ENTRE LA QUÊTE IDENTITAIRE ET L'AMOUR
 MATERNEL*.....431

Павлина Рибарова, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
L'ENFANCE DANS TROIS ROMANS D'AMELIE NOTHOMB441

Петя Петкова-Сталева, НБУ
*ПРЕЛИВАНЕ НА НОВЕЛАТА В ПРИКАЗКА В „ПРИЯТНИТЕ НОЩИ“
 НА ДЖОВАН ФРАНЧЕСКО СТРАПАРОЛА*.....457

Даниела Кох-Кожухарова, УНСС
*LA GESTACIÓN DE HUGO CHÁVEZ (Y ALGO MÁS SOBRE LA ACALORADA
 POLÉMICA EN TORNO A UN SINGULAR ACTOR POLÍTICO)*.....472

Юлия Митева, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
*LA VIOLENCIA EN EL LENGUAJE “CUANDO QUIERO LLORAR NO LLORO”
 DE MIGUEL OTERO SILVA*494

Даниела Меса, НБУ
*LA NOVELA PICARESCA ESPAÑOLA: ENTORNO HISTÓRICO-SOCIAL Y
 TEMAS PRINCIPALES*.....506

ДЯЛ ЧЕТВЪРТИ
МЕТОДИКА НА ЧУЖДОЕЗИКОВОТО
ОБУЧЕНИЕ.....519

Павлина Стефанова, НБУ
*INTERKULTURELLE KOMPETENZ UND
 FREMDSPRACHENUNTERRICHT*.....521

Даниела Боянова-Минкова, Академия на МВР
*БЪЛГАРО-ГРЪЦКИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПАРАЛЕЛИ /С АКЦЕНТ ВЪРХУ
 ОБУЧЕНИЕТО ПО ГРЪЦКИ ЕЗИК/*.....538

Светлана Димитрова-Гюзелева, НБУ <i>НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА РАБОТА В ПРОЦЕСА НА ПРЕПОДАВАНЕ (ИЛИ КОГАТО СОБСТВЕНАТА ПРЕПОДАВАТЕЛСКА ПРАКТИКА СТАНЕ ОБЕКТ НА ИЗСЛЕДВАНЕ).....</i>	549
Йоргос Папакалодукас, НБУ <i>Η ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΓΛΩΣΣΑΣ ΣΤΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ/APPLICATIONS ΜΕΣΩ ΤΩΝ iOS ΚΑΙ ANDROID ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ.....</i>	564
Милка Хаджикотева, НБУ <i>НЕСЛОВЕСНОТО ОБЩУВАНЕ И РОЛЯТА МУ ЗА УСВОЯВАНЕ НА АНГЛИЙСКИ ЕЗИК КАТО ЧУЖД.....</i>	577
Велка Харизанова, НБУ <i>WEITERE ANSÄTZE UND IHRE ANWENDUNG IM DEUTSCHUNTERRICHT, STUFE B2.....</i>	590
СПИСЪК НА АВТОРИТЕ	603

СВЕТАЯ-СВЕТИХ Е СЛОВО

Мони Алмалех
(Нов български университет)

The article examines various Hebrew terms in the Old Testament for the innermost chamber, Holy of Holies (sanctum sanctorum, oracle, altar) of the Temple. The approaches are Linguo-semiotic and Semiotics of culture. The goal – to decode linguistic information in Biblical Hebrew which allows to unveil unique dimensions of monotheistic culture and Jewish culture and heritage. The three versions of the Temple are identified – Tabernacle, First Temple (Temple of Solomon) and Second Temple. The article outlines the main features of the Temple, the differences in terminology on Holy of Holies. The general term for Holy of Holies is [kòdeš ha-kodašism], and it means „most holy.“ King Solomon named Holy of Holies with a new term – דְּבִיר [devìr], which means conversation. Hebrew text of Old Testament misses this term for the Tabernacle and the Second temple. Conclusion: Solomon presents new opinion on the Holy of Holies – Language and communication by language are the most sacred things.

Преди да разясня защо Светая-Светих на иврит е „слово“, е нужно да се направят някои уточнения.

Общият термин за Светая-Светих е קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים [кòдеш (х)а-кодашìм], означаващ „най-святото“ или „пресвятото“. Този термин често се използва както за целия Храм, така и за малката зала („олтара“) на Храма. В иврит терминът Светая-Светих не е производно от *светлина* и/или от *свещен*, както това се случва исторически в българския език. С прости думи това означава, че קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים [кòдеш(х)а-кодашìм] включва и тъмнината, известна като Божията Слава, която е (тъмен) облак, явил се както на планината Синай, така и при освещаването на Соломоновия храм.

3 Царе, 8: 10-13

10 А щом излязоха свещениците из светилището, облакът изпълни Господния дом; 11 така щото поради облака свещениците не можах да застанат, за да служат, защото Господната слава изпълни Господния дом. 12 Тогава Соломон говори: Господ е казал, че ще обитава в мрак. 13 Аз Ти построих дом за обитаване, място, в което да пребиваваш вечно. (Библия 1940)

Само Мойсей и най-чистите и силни хора издържат на Господнята Слава – останалите умират или в най-добрия случай припадат.

А в Светая-Светих „Господ говори с Мойсей за всичко, което ще Му заповяда за израилтяните“ (Изход 25-22), така че „разговорът“ не е обикновен разговор и може да протече в тъмнина и в Божие присъствие и близост.

В описанието на Походния храм се въвеждат редица термини, повечето от които остават в употреба и при Първия, и при Втория храм. Например словосъчетанието, служещо за название на целия храм **הַכְּפֹרֶת בַּיִת** [бейт капòрет] *домът на умилостивилището*, е наследено от указанията към Мойсей. Мойсей споменава веднъж и *говоренето*, което става върху умилостивилището, под двата херувима, върху ковчега на завета. И **בֵּית הַכְּפֹרֶת** [бейт капòрет], и *разговорът* са в инженерните разпоредби, дадени от Бог на Мойсей в Изход 25:17-22:

Изход 25:17-22

17 Да направиш **умилостивилище** от чисто злато, два лакътя и половина дълго, и лакът и половина широко. 18 И да направиш **два херувима** от злато, изковани да ги направиш, на двата края на **умилостивилището**. 19 Да направиш един **херувим** на единия край, и един херувим на другия край; **херувимите** да направите част от самото **умилостивилище** на двата му края. 20 И **херувимите** да бъдат с разперени отгоре крила, и да покриват с крилата си **умилостивилището**; и лицата им да са едно срещу друго; към **умилостивилището** да бъдат обърнати лицата на **херувимите**. 21 И да положат **умилостивилището** върху ковчега; а в ковчега да вложиш плочите на свидетелството, което ще ти дам. 22 **Там ще се срещам с тебе; и отгоре на умилостивилището, измежду двата херувима, които са върху ковчега с плочите на свидетелството, ще говоря с тебе за всичко, което ще ти заповядам за израилтяните.**

וְנוֹעַדְתִּי לְךָ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכְּפֹרֶת
מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֻבִּים אֲשֶׁר עַל-אֲרֹן הָעֵדוּת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוֶּה
אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

Англоезичните преводи са разнолики в превода на думата **говори** **דַּבַּרְתִּי** [дибàрти] KJV will give, NIV give, NRS will deliver, NAU will speak, NAS will speak. Септуагинта е недвусмислена с глагола *λαλήσω* – говоря, казвам, проповядвам, прокламирам, да съм в състояние да говоря, разговарям с; Бог обещава; звук от гръм.

В историческите книги на Библията се въвежда друга дума за малката зала („олтара“) на Храма – קִבְיִר [девър], а тя означава и *разговор*. Тя се използва само за Соломоновия храм. Чрез ивритската езикова картина на света този термин дава допълнителна информация за признаците на „най-святото“.

Необходими са няколко уточнения за трите версии на храма.

В еврейската история, отразена в Стария завет, има три храма.

Термини за трите версии на храма и за Светая-Светих

Първият по хронология храм се нарича Походният храм. Той представлява голяма шатра от кожи, в която е поместена скинията. Има двор. Шатрата се опъва или се скатава по определен начин и се пренася на различни места. Периодът, в който е действащ, е XIII–X в. пр.н.е., което е епохата на съдиите.

Първият или Соломоновият храм е сграда от камък и дърво, а не е шатра. Издигнат е през X в. пр.н.е. от цар Соломон в Ерусалим, и така започва епохата на монархията. Важно е да се посочи, че синагоги до VI в пр.н.е. не съществуват – има само един храм и той е или храмът в Ерусалим, а преди това – Походният храм, виж Binder, 2012.

Библията посочва, че цар Давид дава на Соломон плана за сградата.

1 Летописи 28:11

וַיִּתֵּן דָּוִד לְשֹׁלֹמֹה בְּנוֹ אֶת־תְּבִנֵּית הָאוּלָם
וְאֶת־בֵּיתוֹ וְנִנְזָבָיו וְעַלִּיתָיו וְחֻדְרָיו הַפְּנִימִים וּבֵית הַכֹּפֶרֶת׃

Тогава Давид даде на сина си Соломона чертежа на трема на храма, на обиталищата му, на съкровищниците му, на горните му стаи, на вътрешните му стаи и на мястото на умилостивилището (Библия 1992)

Буквалния текст гласи, че „Давид даде на сина си Соломон плановете за голямата зала, за сградата, за помещението за погребване на свещените свитьци (съкровищницата), за горните стаи, за вътрешните стаи, разположени околоръст, и на мястото на умилостивилището“.

И Походният, и Първият храм биват наричани בֵּית הַכֹּפֶרֶת [бейт капорет] *домът на умилостивилището*. Светая-Светих в термините на Давид е обозначен от същото име. Думата за *очистилице/умилостивилище* е כֹּפֶרֶת [капорет], тя означава *изкупление, място за изкупление*. Коренът на думата е *Хаф-Пе-Рейш* כִּפַּר, като в различните граматика и библейски речници биват посочвани четири омонимни корена.

Соломоновият храм съществува до VI в. пр.н.е., когато Навуходоносор го разрушава и според легендата взима и „ковчега на завета“, в който са Божиите заповеди (4 Царе 24:13 и 2 Летописи 36:7; 4 Царе 25:9, 17 и 2 Летописи 36:19; Исаия 64:11). Петдесет години по-късно цар Кир пуска евреите да се завърнат в Светата земя и връща свещените предмети за храма (Ездра 1:7, 11).

Вторият храм е издигнат в края на VI в. пр. н.е., след завръщането на евреите от заточение. Времето на Втория храм е смятано за най-ниска духовност, което съответства на почти пълната липса на държавна самостоятелност.

Независимо, че Соломоновият Храм е разграбван нееднократно (Според библейския разказ Соломоновият храм бил разграбван няколко пъти в течение на времето: от египетския фараон Сисак (или Шишак), 3 Царе 14:25, 26; от юдейския цар Йоас, 4 Царе 14:14; от юдейския цар Ахаз, 4 Царе 16:8, 17, 18; от юдейския цар Езекия, за да плати на асирийския цар Синахериб 4 Царе 18:15–16), голямата разлика с Вторият храм е, че във Втория храм липсва „ковчега на завета“.

Осем века след Мойсей терминът **בֵּית הַכֹּפֶרֶת** [бейт капòрет], букв. *домът на умилостивилището*, е название и на Втория храм, макар че в него липсва ковчега на завета.

Вторият храм е разрушен от римляните през 70 г. До днес няма възстановяване на храма.

Първият и Вторият храм са издигнати на Хълма на Храма в Ерусалим. Днес на този хълм е Домът на скалата, което е мюсюлманско свято място.

Преди да разберем защо терминът **דְּבִיר** [девър] за Светая-Светих е така важен трябва да се знаят най-важните признаци на храма.

Ковчегът на завета е важен признак на храма. Той е разположен в Светая-Светих.

За Втория Храм въобще не се споменава нищо за Светая-Светих освен, че в постройката трябва да има такава част, която е квадратна – 20 x 20 лакти – и е назована с общия термин **קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים** [кòдеш(х)а-кодашйм]:

Езекил 41:4

И отмери в храма **двайсет лакти надлъж и дваисет лакти нашир**, и ми каза: **това е Светая -святих**. (Библия 1992)

וַיִּמְדַּר אֶת־אָרְכּוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה וּרְחֹב עֶשְׂרִים
אַמָּה אֶל־פְּנֵי תְּהִיכֹל וַיֵּאמֶר אֵלַי זֶה קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים:

Така периодът на Походния храм (XIII-X в. пр.н.е.) и на Първия храм (Соломоновия храм, X-VI в. пр.н.е.) се характеризират с присъствие на ковчега на завета. Във Втория храм ковчегът на завета и плочите, написани „с пръста на Бога“ отсъстват.

Според второканоничната в православие то и в католицизма 2 Макавеи скинията не е била отнета от Навуходоносор, а е скрита от Еремия.

2 Макавеи, 4–8

4 Имало също в Писанието, че тоя пророк (Иеремия – б.а., М.А), по божествено към него откровение заповядал да носят след него **скинията и ковчега**, при възлизането му на планината, на която Мойсей някога възлязъл и *оттам* видял Божието наследство. 5 Като отишъл там, Иеремия намерил пещерно **жилище**, дето внесъл **скинията, ковчега и кадилния жертвеник**, и зазидал входа. 6 Когато после някои от спътниците дошли, за да турят белег на пътя към входа, не могли да го намерят. 7 Когато Иеремия узнал това, укорил ги и казал, че това място ще остане неизвестно, докато Бог се умилостиви и отново събере *Своя* народ. 8 Тогава именно Господ ще открие тия неща, и ще се яви **Славата господня и облакът**, както се явили при Мойсея, също и при Соломона, когато той се е молил за особеното осветяване на мястото. (Библия, 1992)

Тези стихове са важни, защото съдържат едни от най-важните признаци на Храма – скинията, ковчегът, кадилният жертвеник, Славата Господня като облак, особеното осветяване на мястото. Платове, метали, скъпоценни камъни, цветове също, златните херувими също имат висока знакова стойност, вж. Алмалех 2006; 2010а; 2010б; 2011; 2013.

Основно название за Походния храм е скиния/обиталище מִשְׁכָּן
[мишкàн]

Срещу българското *скиния* в иврит стои מִשְׁכָּן [мишкàн]. Коренът на думата е *Шин-Каф-Нун* שִׁכַן и има следната парадигма:

שָׁכַן [шахàн] обитавам, живея
שִׁכַן [шèхен] 1. да се заселя, да се настаня; 2. жилище (Второзаконие 12:5);
שָׁכַן [шахèн] 1. съсед; 2. жител, обитател
מִשְׁכָּן [мишкàн] 1. скиния; 2. храм

В съвременен иврит от този корен има същите значения, като към него се добавя *квартал, махала* – [шхунà].

Думата מִשְׁכָּן [мишкàн] се среща при описанието на Походния и на Соломоновия храм. За Втория храм тя липсва, защото е общоприето, че във Втория храм скинията липсва.

Изход 38:21

21 Това е сборът на вещите за **скинията**, сиреч, за **скинията** за плочите на свидетелството, както, според Моисеевото повеление, се изброиха чрез Итамара, син на свещеника Аарона, за служенето на Левитите.

אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד
עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶהָרֹן הַכֹּהֵן:

KJV Exodus 38:21 This is the sum of the **tabernacle**, even of the **tabernacle** of testimony, as it was counted, according to the commandment of Moses, for the service of the Levites, by the hand of Ithamar, son to Aaron the priest.

LXT Exodus 37:19 καὶ αὕτη ἡ σύνταξις τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου καθὰ συνετάγη Μωυση̄ τὴν λειτουργίαν εἶναι τῶν Λευιτῶν διὰ Ἰθαμαρ τοῦ υἱοῦ Ααρων τοῦ ἱερέως

VUL Exodus 38:21 haec sunt instrumenta **tabernaculi** testimonii quae numerata sunt iuxta praeceptum Mosi in caerimonias Levitarum per manum Ithamar filii Aaron sacerdotis

Думата *скиния* нищо не означава на български език, тя е неясна, защото не е българска. Българският термин *скиния* е транслитерация от гръцката дума *skīnī*, означаваща *шатра*, *кабина*. Именно със σκηνή се превежда в Септуагинта думата מִשְׁכָּן [мишкàн]. Съществува друг, „редови“, термин за *шатра*, *жилище* в иврит – סֹך [sox]

Ивритската парадигма на корена *Мем-Шин-Каф* на думата מִשְׁכָּן [мишкàн] осветлява уреда, наричан и „ковчегът на завета“, като място, където Господ обитава, живее и от горната му част Господ говори с Мойсей и първосвещениците.

„Ковчегът на завета“ אָרוֹן הַבְּרִית [aròn (x)a-брит] или „ковчегът на Господ“ אָרוֹן אֱלֹהִים [aròn ело(x)йм] е кутия/шкаф от ситимово/акациево дърво, облицован със злато. В него са заповедите с „плочите на завета“. Именно този уред се нарича скиния מִשְׁכָּן [мишкàн]:

Изход 25:9-22

9 По всичко, което ти показвам – образа на **скинията** מִשְׁכָּן [мишкàн] и образа на всичките ѝ принадлежности, – така да я направите. 10 Да направят **ковчег от ситимово дърво**, дълъг два лакътя и половина, широк лакът и половина, и лакът и половина висок. 11 Да го

обковеш с чисто злато; отвън и отвътре да го обковеш; и отгоре му да направиш златен венец наоколо. 12 И да излееш за него четири златни колелца, които да поставиш на четирите му долни ъгъла, две колелца на едната му страна, и две колелца на другата му страна. 13 Да направиш и върлини от ситимово дърво и да ги обковеш със злато, 14 па да провреш върлините през колелцата от страните на ковчега, за да се носи ковчегът с тях. 15 Върлините да остават в колелцата на ковчега; да се не изваждат от него. 16 И да вложиш в ковчега плочите на свидетелството, което ще ти дам. 17 Да направиш **умилостивилище** от чисто злато, два лакътя и половина дълго, и лакът и половина широко. 18 И да направиш **два херувима** от злато, изковани да ги направиш, на двата края на **умилостивилището**. 19 Да направиш един **херувим** на единия край, и един херувим на другия край; **херувимите** да направите част от самото **умилостивилище** на двата му края. 20 И **херувимите** да бъдат с разперени отгоре крила, и да покриват с крилата си **умилостивилището**; и лицата им да са едно срещу друго; към **умилостивилището** да бъдат обърнати лицата на **херувимите**. 21 И да положат **умилостивилището** **върху ковчега**; а в ковчега да вложиш **плочите на свидетелството, което ще ти дам**. 22 Там ще се срещам с тебе; и отгоре на **умилостивилището**, измежду двата херувима, които са **върху ковчега с плочите на свидетелството, ще говоря с тебе за всичко, което ще ти заповядам за израилтяните**.

Ключови елементи и понятия тук са:

скиния מִשְׁכָּן [мишкaн]
 ковчег от ситимово дърво אָרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים [aròn eci sitim]
 ковчег; шкаф אָרוֹן [aròn]
 умилостивилище (Библия 1940)/
 очистилице (Библия 1992) כַּפֹּרֶת [хапòрет]
 два херувима שְׁנַיִם כְּרֻבִים [шнайм крувìм]
 херувим כְּרוּב [крув]

Капакът, поставен върху „ковчега“ (всъщност думата אָרוֹן [aròn], означава *шкаф*), превеждан като *умилостивилище* в протестантската версия и като *очистилице* в православната, е изключително важно място в Храма, защото оттам Господ говори с Мойсей:

Изход 25

17 Да направиш умилостивилище от чисто злато, два лакътя и половина дълго, и лакът и половина широко... 21 И да положат умилостивилището върху ковчега; а в ковчега да вложиш плочите на свидетелството, което ще ти дам. 22 Там ще се срещам с тебе; и отгоре на умилостивилището, измежду двата херувима, които са върху ковчега с плочите на свидетелството, ще говоря с тебе за всичко, което ще ти заповядам за израилтяните.

Идеята, вложена в термина **מִשְׁכָּן** [мишкàн], е развита в Стария завет и в Талмуда и *скиния* или *обиталище на Господ* може да бъде избраният град, Ерусалим. Човекът също трябва да бъде обиталище на Господ в смисъл на поведението на човека, тъй че да спазва Божиите заповеди.

Юдейският мистицизъм предлага още едно тълкуване на целия Походен храм – като модел на сефирот (първите десет същности, сътворени от Бог, чиято субстанция е светлина, т.е. цвят), т.е. като модел на Божественото равнище на езика на цветовете: „(...) преносимият храм в пустинята за Зохар е символ на сефирот; виж 2:221a; Tishby, *Mishnat ha-Zohar* 2:183–94. По Matt, 1983: 287.

Наред с това е налице талмудическо разбиране, че думите „ще обитавам между вас“ трябва да се тълкуват „между всеки един евреин“. Ако човек не се освети, дори в неща, които са му позволени като мисъл, говор и действие, ще се намери, че разрушава Храма. Също в *Нефеш (x)а-Хаим* пише, че Тит и Навуходоносор нямало да успеят да разрушат Храма, който е на земята и който е срещу Храма на небето, ако първо не се беше разрушил Храма, който е на небето, чрез греховете на евреите.

Юдейската тълкувателна мисъл тип „мидраш“ предлага още една възможна гледна точка, базирана на словообразователни особености на корена: „Моето жилище, обиталище **מִשְׁכָּן** [мишкàн] е моят залог **מִשְׁכּוּן** [мишкùн]“. И Походният храм, и храмът на Соломон в Ерусалим се реферират спрямо [мишкàн], обиталището на Бог. Всеки един от тях е и „залог“ [мишкùн], предложен от хората като важна гаранция за тяхната лоялност и спазване на Божиите заповеди. „Ако те прегрешат, свещеният Храм ще им бъде отнет за тяхна сметка, както е казано: „Аз ще сложа моето жилище [мишкàн] сред вашата среда.“ Не чети „моя [мишкàн], а чети „моя [мишкùн]“ (*Shemot Rabbah* 31:9 [cf. 35:4] *Tanhuma*, Fequidei, §2). Зохар прибавя идентификацията на [мишкàн] с *Шехина*, десетата сефира. Тя е отнета поради сметката, дошла от греховете на Израел, и е наказание с изгнание/диаспора. Зохар представя своята версия, в която [мишкùн], *залогът*, се предлага от Бог, а не от Израел. По Matt, 1983: 271–272; Алмалех, 2006: 144–147.

За Соломоновия и Втория храм най-много се използва думата *дворец*, *царски дворец* **הַבַּיִת** [ехàль], понякога и „дом за обитаване“ **בֵּית זְבוּל** [бейт зевùль]. В този термин има семантичен нюанс „дом, в който се оказва почит/чест на Бог“.

Съвременният термин за *храма* (макар че днес няма храм) е **בֵּית הַמִּקְדָּשׁ** [бейт (x)а-микдàш] (букв. *Светият дом*). Той е заимстван от Данаил 11:31.

Думата **מִקְדָּשׁ** [микдàш] в Стария завет се използва много, но се превежда като *светилище*.

2 Летописи 2:8

וַיִּשְׁבוּ-בָהּ וַיִּבְנוּ לָהּ בַּהּ מִקִּדָּשׁ לְשִׁמּוֹךְ לְאַמֹּר:

WTT 2 Chronicles 20:8

И те се заселиха в нея, и построиха Ти **светилище** в нея за Твоето име, и рекоха: (Библия 1940)

Като *светилище*, обаче, по-често се превежда и думата דְבִיר [девър]. Думата [девър] би могла да се превежда и като *олтар*, съотнесено с архитектурата на християнската църква. В Стария завет думата מִזְבֵּחַ [мизбеах] е основната, която се превежда като *олтар*. Олтарите, строени в Стария завет са от камъни, пръст, дърво и бронз, дърво и злато. Глаголът от корена се използва за обозначаване на убиване на животни за жертвоприношение.

Света-Светих, светилище, давир, прорицалище; англ. *oracle* דְבִיר [девър] – само в Соломоновия храм

Името на Светая-Светих, което Соломон извежда на преден план е דְבִיר [девър]. Думата буквално означава *разговаряне, разговор*, но за Храма на Соломон тя е превеждана като *светилище, давир, прорицалище, вътрешната зала*. Коренът е *Далет-Вет-Рейш* דבר.

Света-Светих, където е ковчегът на завета, е мястото за разговор с Бога, от който се ражда пророкуването. Уточняването на етимологията и разположението в храма на това място е важно с оглед на множество различни фактори, сред които е храмът като дом, в който за контакта с Бог трябва да се говори, но и да се обхванат многото и различни неща, произтичащи от корена на *говоря, дума*, които виждаме в парадигмата на корена *Далет-Вет-Рейш* דבר.

За да стане ясно как така Светая-Светих е „слово“ и „разговор“ трябва да надзърнем в значенията на корена на термина *давир* דְבִיר [девър]:

Парадигма на корена *Далет-Вет-Рейш*

говоря, декларирам, разговарям, командвам, обещавам, предупреждавам, заплашвам, пея и др.	דָּבַר [давàр]
1. дума; говорене, реч; 2. нещо	דְּבַר [давàр]; דְּבָרָה [дабарà]
заразна болест, епидемия, чума	דִּבֶּר [девèр]
пасище, място за паша	דּוּבָר [довèр]

сал, нещо, което плува	דְּבֵרוֹת [доврòт]
причина; начин	דְּבָרָה [диврà]
пчела	דְּבָרָה [двòра]
светилище, давир, прорицалище, Света-Светих в Соломоновия храм; англ. Oracle;	דְּבִיר [девìр] I
Дебир, град в Юдея	דְּבִיר [девìр] II
1. говорител; 2. дума	דְּבַר [дибèр]
уста	מִדְּבַר [мидбàр] I
пустиня	מִדְּבַר [мидбàр] II

Някои лексикографи различават два омонимни корена, напр. в BDB, но повечето библеисти не различават два омонимни корена за тази богата парадигма.

Във версията на крал Джеймс думата דְּבַר [давàр] в различните нейни употреби е преведена по 30 различни начина, а глаголът – по повече от 80 начина. Някои от тях са синоними, но много от тях не са синонимни. По BibleWorks.

Българските преводи наричат по различен начин мястото, където е разположен ковчегът на завета.

3 Царе 6:5

וַיִּבֶן עַל־קִיר הַבַּיִת (וְצֹעַ) [וְצִיעַ] סָבִיב WTT 1 Kings 6:5
אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִיכָל וְלְדַבִּיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב:

И пристрой етажи изоколо до стената на дома, изоколо до стените на дома, както на храма, така и на **светилището**; така направи странични стаи изоколо. (“Estir“)

И направи пристройка около стените на храма, около храма и **давира**; и направи странични стаи околоръст. (Библия, 1991)

И пристрой етажи изоколо до стената на дома, изоколо до стените на дома, както на храма, така и на **светилището** {Или: **Прорицалището**.}*; така направи странични стаи изоколо. (Библия, 1995)

А наоколо по стените на дома построи пристройки, по стените на дома около храмовата зала и **вътрешната зала**; и направи странични помещения наоколо. (Библия, 2000)

И пристрой стаи около дома, както около стените на храма, така и на **светилището**; така направи странични стаи наоколо. (Библия, 2002)

И съгради яруси околоръст до стената на дома, околоръст до стени-те на дома, на храма и на **давира**: така направи бочни стаи околоръст. (Библия, 1914)

Православният превод настоява на транслитерираната ивритска дума *давир*, напълно неясна за българина, но пояснява под линия, че *давир* означава „Отделение за Светая-Светих“. Протестантската традиция използва *светилище*, както и описателното според архитектурата на храма, *вътрешната зала*. В изданията на „Верен“ се пояснява под линия, че „вътрешната зала“, *давир* „Пресвящото място, букв. „мястото за говорене“ (Псалми, 28:2; 1 Летописи, 28:11; Еремия, 35:2; Езекил, 40:17).

Голямата зала в храма на Соломон е 60 x 20 x 30 лакти, а малката зала, דְבִיר [девѝр] е 20 x 20 x 20 лакътя, т.е. דְבִיר [девѝр] е **кубично помещение**. Предполага се, че разликата във височината между דְבִיר [девѝр] и останалата част на храма се дължи на факта, че подът на דְבִיר [девѝр] е по-високо от пода на голямата зала. Тогава, когато е махната завесата или вратата на דְבִיר [девѝр], някой, който е в голямата зал, а ще може да види ковчега на завета с умилостивилището и двата херувима на него. Изглежда, че между голямата зала към светилището трябва да има стъпало/а, т.е. светилището да се намира по-нависоко.

Факт са (3 Царе 8:6; 2 Летописи 5:7; Псалми 28:2) съчетания на думата דְבִיר [девѝр] с общото име за *Светая-Светих* קֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים [кòдеш(х)а-кодашѝм] – *най-вътрешното на Твоето светилище / светия Твой храм* קֹדֶשׁ הַבַּיִת [девѝр кдошехà]; *в давира на храма – в Светая-Светих / светилището на дома, в пресветото място* אֶל-בַּיִת דְבִיר [девѝр (х)а-байт ел-кòдеш].

Самуел Териен (Terrien 1970) се опитва да изгради една любопитна хипотеза за представата за центъра/пъпа на света около прорицалището на гръцкото Делфи и на Първия храм. Един от доводите му за приликите между Делфи и Ерусалимския юдейски храм, като център на света, в който се извършва оракулстване, разговоряне с висшите сили, е именно думата דְבִיר [девѝр].

Тезата на Териен е любопитна, защото обвързва Великата богиня-майка със скалата, върху която е Светая-Светих в Ерусалим. Тази скала е израз на връзката с хтоничното, тъмното, змията, серафимите от ви-

дението на Исаия и прочее. Така или иначе това е хипотеза, изпълнена повече в духа на търсене на универсалиите в човешката култура, а не за влиянието на гръцката култура върху юдаизма. Най-малкото именно заради термина на Соломон, който обвързва Светая-Светих на Храма със словото и цялата парадигма на корена.

Известно е, че монархът Соломон пожелава от Бог да стане най-мъдрия съдия. Това желание на Соломон, само по себе си, е проява на висша мъдрост, защото той пожелава не просто своя собствена изява, а иска да се покаже като продължител на епохата на съдиите, когато законът важи еднакво за всички израилтяни. С настъпването на монархията върховенството на закона отстъпва за сметка на личната воля на монарсите. Това много добре е показано в текста. Когато населението пожелава социалната структура на монархията, първосвещеникът е шокиран, защото израилтяните искат за цар човек, който да ги съди и експлоатира, а не Бог.

1 Царе 8

1 Самуил, когато остаря, постави синовете си съдии над Израиля. 2 Името на първородния му беше Иоил, а името на втория му Авия; те бяха съдии във Вир-савее. 3 Но синовете му не ходеха в неговите пътища, но се отклониха та отиваха след сребролюбие, и вземаха подкуп, и извърщаха правосъдието. 4 Тогава всичките Израилеви старейшини се събраха, та дойдоха при Самуила в Рама и му рекоха: 5 Ето, ти остаря, и синовете ти не ходят в твоите пътища; постави ни, прочее, цар, който да ни съди, както е у всичките народи. 6 Обаче на Самуила не бе угодно гдето рекоха: Дай ни цар, който да ни съди. И Самуил се помоли на Господа. 7 А Господ каза на Самуила: Послушай гласа на людете за всичко, що ти говорят, защото не отхвърлиха тебе, но Мене отхвърлиха, за да не царувам над тях. 8 Според всичките дела, които те са вършили от деня, когато съм ги извел от Египет дори до тоя ден, като са Ме оставяли и са служили на други богове, така правят и на тебе. 9 Сега, прочее, слушай гласа им, обаче тържествено протестирай пред тях, и покажи им как ще постъпва царят, който ще царува над тях. 10 Самуил, прочее, каза всичките Господни думи на людете, които искаха цар от него. 11 Каза още: Така ще постъпва царят, който ще се възцари над вас; ще взема синовете ви и ще ги определя за колесниците си, и да му бъдат конници, и за да тичат пред колесниците му. 12 И ще си ги назначава хилядници и петдесетници, и ще ги поставя да работят земята му, да жънат жетвата му, и да правят военните му оръжия и приборите за колесниците му. 13 Ще взема и

дъщерите ви за мироварици и готвачки и хлеббарки. 14 И ще взема по-добрите от нивите ви, лозята ви и маслините ви и ще ги дава на слугите си. 15 Ще взема и десетъка от посевите ви и от лозята ви и ще ги дава на скопците си и на слугите си. 16 И ще взема слугите ви, слугините ви, по-добрите момчета, и ослите ви и ще ги употребява в своите работи. 17 Ще взема десетък от стадата ви; и вие ще му бъдете слуги. 18 В оня ден ще викате поради царя си, когото ще сте си избрали; но Господ няма да ви послуша в оня ден. 19 Обаче, людете не искаха да послушат Самуиловия глас, а рекоха: Не, но цар нека има над нас, 20 за да бъдем и ние както всичките народи, и нашият цар да ни съди, и да ни предвожда, и да воюва в боевете ни. 21 И Самуил, като изслуша всичките думи на людете, каза ги в ушите на Господа. 22 А Господ каза на Самуила: Послушай гласа им и постави им цар. Тогава Самуил каза на Израилевите мъже: Идете всеки в града си. (Библия 1940)

Езиковата картина на иврит обаче недвусмислено ни казва, че Соломон е със статут на пророк. За прозорците на дома на цар Соломон е употребена מַחֲזֵאִים [мехезà] и тя внушава неговите ‘пророчески дарби’ и ‘всепроникваща мъдрост’. Коренът *Хет-Зайн-(Х)* חזן , към който е добавено определението *решетки* с корен *Шин-Куф-Фе* חִקְוֹ – И направи за дома неподвижни прозорци с решетки. (3 Царства, 6:4)

Според Гезениус думата חִזְוֹן [хазùт] означава *поява, вид на нещо, което е огромно или много красиво*. Пълната парадигма на глагола חִזַּן [хазà(x)] е: 1. *виждам; да виждам; възприемам; гледам; пророкувам; предвиждам чрез отвъдното; 1а. (ПААЛ) 1а1. виждам зад/през; 1а2. да виждам като пророк в екстатично състояние; 1а3. да виждам; възприемам; 1а3а. чрез интелект 1а3в. виждам чрез опит; 1а3с. предвиждам*. В парадигмата на корена са думи като *пророк* חִזְוֹן [хозè(x)], *видение* מַחֲזֵאִים [мехазè(x)]; *прозорец; светене* מַחֲזֵאִים [мехезà(x)].

Така думата מַחֲזֵאִים [мехезà(x)], в съответствие с парадигмата на корена ѝ, е специализирана да информира, че ‘пророкуването се извършва чрез механизъм на връзка чрез светлина в нещо като прозорци през световите’ + ‘красота’.

Пророческата дарба на Соломон е подсилена в символа на прозорците с указанието, че те имат решетки: *прозорци с решетки* $\text{חִלּוֹנֵי שְׁקָפִים}$ [халонèй шкуфим (3 Царства, 6:4; 3 Царства, 7:4-5)]. Глаголът в ПААЛ שָׁקַף [шакàф] означава *предстои; появява се; надвисва*. Глаголът в НИФАЛ נִשְׁקָפָה [нишкефà] е *предстои, появява се (appeareth/looms out/появялется)*. За постройките в глаголната система на иврит виж Алмалех, 2002. Еремия, 6:1 използва формата в НИФАЛ, а в Песен на песните,

6:10 съществителното נִשְׁקָפָה [нишкефа] е преведено с поетична свобода като *изглежда, поглежда, блеци и занича*. Всъщност изразът може да бъде *очакваната зора* или *появяващата се зора*.

В случая с двореца на Соломон наличието на решетки не означава, че се поставя ограничение. Напротив – употребата на корена *Шин-Куф-Фе* שׁוּן-קוּף-פֶּה показва, че и решетките на прозорците на Соломон са част от пророческите му способности и структурирането на неговия дом отразява неговите способности, а ‘решетките са част от дарбата да провижда, да е в състояние да види какво се появява’. Коренът *Шин-Куф-Фе* שׁוּן-קוּף-פֶּה също се включва в невъзможна за превод семантична трансформация на идеята за светлина. Заедно מֵחֶזֶא(ח) [мехеза(х)] се получава ‘интелектуалната и духовна дарба от правене нещата от бъдещето видими’. Така на избора на Соломон за термин на Светая-Светих трябва да се гледа с повишено внимание с оглед на неговите качества на пророк.

В крайна сметка, изключително интересен факт е, че от трите версии на Храма само в Соломоновия храм Светая-Светих е категоризирана като דְּבִיר [дебир], чрез което посветеният в тайното познание Соломон ни казва, че след като преодолееш всички изисквания за влизане в Светая-Светих същностният контакт с Бога е разговорът, т.е. езикът. Езикът във всички негови измерения – тези, които знаем и си представяме, и тези, за които дори не сме помисляли. Едно е сигурно, Соломон ни казва с този термин, че думите и целият език са нещо най-свещено. Добре е да го помним...

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Алмалех, Мони** (2002): *Българско-ивритски разговорник: Кратка практическа морфология на иврит, около 3000 думи и изрази*. София: КК „Труд“ & ИК „Прозорец“.
- Алмалех, Мони** (2006): *Цветът в Петокнижието*. София: Издателство на СУ „Св. Климент Охридски“.
- Алмалех, Мони** (2010а): *Светлината в Стария завет*. София: ИК „Кибеа“.
- Алмалех, Мони** (2010б): *Доктрина на динамизма в трите версии на юдейския храм*. (Върху промените в робата на светлината). – *Littera et Lingua. e-Journal. Electronic Journal of Humanities. Електронно списание за хуманитаристика*. Есен, 2010, 16 стр. Редактори Р. Божанкова, А. Бояджиев, Д. Григоров. Факултет „Славянски филологии“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

- Алмалех, Мони** (2011): *Видове лен в Стария завет. – Литературата*. София: Издание на Факултета по славянски филологии. Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, № 7: 229-251.
- Алмалех, Мони** (2013): *Архангелите в Библията*. София: Академично издателство „Проф. Марин Дринов“.
- Almalech, Mony** (2011): *The Eight Kinds of Linen in the Old Testament. – Lexia, Journal of Semiotics – new series*. Directed by Ugo Volli, № 7–8, June 2011, *Immaginary*, Edited by Massimo Leone. Università degli studi di Torino: 325-364.
- Binder, Donald** (2012): *Second Temple Synagogue FAQs*. <<http://www.pohick.org/sts/faqs.html>> [Посетено август 2012]
- Gesenius, William** (1996): *Gesenius' Hebrew-Chaldee Lexicon to the Old Testament*. 12 000 entries. Translated by Edward Robinson. Baker Books.
- Matt, Daniel** (1983): *Zohar. The Book of Enlightenment*. Translation and introduction by D. Matt. Paulist Press, N.J.
- Terrien, Samuel** (1970): The Omphalos Myth and Hebrew Religion – *Vetus Testamentum*, 20 (3): 315-338.